

Juba 1905.—1907. a. esimese Vene revolutsiooni perioodil kerksid Eesti töörahva hulgast esile silmapaistvad proletaarse liikumise tegelased, kes võitsid autoriteedi ja tunnustuse laiade töörahvahulkade seas. Eesti revolutsioonilise töölisklassi juhtide hulgas kuulub väljapaiste vahel koht Jaan Anveldile.

Jaan Anvelt (kirjandusliku varjunimega Eessaare Aadu) sündis 18. aprillil 1884 Viljandi maal Võisiku vallas töötava talupoja perekonnas. Juba noorpõlves tuli Anveldil kannatada võltsust ja puudust. Pärast kihelkonnakooli lõpetamist astus ta Tartu Õpetajate Seminari, kus esmakordselt luges «keelatud» kirjandust ja võttis osa revolutsiooniliste üliõpilaste salajastest kokkutulekutest.

1903. aasta algul sõitis Anvelt Peterburi. Siin algas tema jaoks tõeline revolutsiooniline võitluse kool. Osavõtt 1905. aasta 9. jaanuari demonstratsioonist ajättis kustumatu jälje noore Anveldi hinge. Oktoobris 1907 võeti ta vastu põrandaalusesse bolševistlikku organisatsiooni. Partei ülesandel hakkas Anvelt tegema propagandatööd Peterburi töölise hulgas. 1911. aastal areteeriti Anvelt sandarmite poolt ja saadeti peatselt Tallinna, politsei salajase valve alla. Repressioo-

JAAN ANVELT

75. sünni-aastapäeva puhul

nid aga ei suutnud murda Anveldi revolutsioonilist võitlusvaimu.

Venemaa töölisliikumise uue tõusu perioodil ilmnis juba Jaan Anveldi kui väsimatu parteiorganisatori, suurepärase publitsisti ja töölisklassi mehise võitleja ja suur talent. Töötajate revolutsioonilise võitluse hoogsale tõusule tuginedes ja vene bolševike toetusel hakkasid Eestimaa töölisklassi silmapaistvad juhid J. Anvelt, V. Kingissepp, J. Käspert ja teised 1912. aasta juunis Narvas välja andma esimest eestikeelset bolševistlikku ajalehte «Kiir».

Hoolimata julmast politseiilsest jälitusest Esimese maailmasõja aastail, jätkas Narva linna põrandaalune bolševistlik organisatsioon J. Anveldi juhtimisel viisalt oma revolutsioonilist tööd töölise ja kohaliku garnisoni soldatite hulgas.

Veebruarirevolutsiooni päevil näitasid Narva bolševikud end tööliihulkade suurepärase organiseerijatena. Bolševike juhtimisel võtsid Narva töölised politseiil relvad, hõivasid trükihojaja ja likvideerisid tsaarivõimu asutused.

Narva Töölise ja Soldatite Saadikute Nõukogu esimeheks valiti J. Anvelt.

Varsti suunas parteiorganisatsioon J. Anveldi Tallinna, kus ta uuesti hakkas toimetama bolševistlikku ajalehte «Kiir». Kogu oma energiaga lülitus J. Anvelt võitlusse sotsialistliku revolutsiooni võidu eest.

Pärast Oktoobrirevolutsiooni valiti J. Anvelt Eestimaa Töölise ja Sõjaväelaste Saadikute Nõukogu Täitevkomitee esimehe vastutusrikkale kohale. Kommunistliku partei juhtimisel hakkasid linna- ja maatöötajad ehitama vaba elu ilma ekspluateerijate ja rõhujateta.

Veebruaris 1918 surusid Saksa röövvalutajad maha töörahva võimu Eestis. Juba novembris 1918 alustasid Punaarmee väeosad võitlustegevust Eestimaa vabastamiseks Saksa okupantide ja nende kodanlike abimeeste ikkest. Vabastatud territooriumil kuulutati uuesti välja nõukogude võim. Eesti Töörahva Kommuuni valitsust hakkas juhtima Jaan Anvelt.

Inglise-Ameerika interventide abile tuginedes läks kodanluse-

korda uputada verre nõukogude võim Eestis. Julma valge terroritingimustes, sügaval põranda all jätkas Jaan Anvelt kangelaskult võitlust Eesti töötajate vabastamise eest.

J. Anveldi vahetul juhtimisel tõusis Eesti proletariaat 1. detsembril 1924 relvastatud ülestõusule kodanliku diktatuuri vastu. Ülestõusu lüüasaamisest hoolimata jääb see Eesti töölisklassi väljaastumine üheks kuulsusrikkamaks leheküljeks töörahva kangelasliku võitluse kroonikas.

Partei otsusel siirdus J. Anvelt 1925. aastal NSV Liitu. Siin täitis ta mitmesuguseid vastutusrikkaid ülesandeid sõjaväelisel ja parteilisel tööl. Suurte teenete eest Nõukogude lennukitööstuse organiseerimises autustati teda Lenini ordeniga. Andeka kirjaniku ja publitsistina ajättis J. Anvelt maha suure kirjandusliku pärandi.

Eesti töölisklassi kuulsusrikkaste revolutsiooniliste traditsioonide ajalugu on lahutamatu seotud Jaan Anveldi nimega. Revolutsioonilise võitluse mehine sõdur, töölisklassi ja kommunistliku partei ustav poeg Jaan Anvelt pühendas kogu oma elu töörahva vabastamise üritusele, võitlusele kommunistliku ühiskonna võidu eest.

A. PÄSS,
ajalooteaduse kandidaat